

Inleiding

Wat er al ligt

De maatschappij bepaalt welke wetten er zijn en de wetten vormen op hun beurt weer de maatschappij. Het vakgebied sociologie bestudeert de maatschappij en rechtssociologie bestudeert de wisselwerking tussen recht en maatschappij. Vanuit die vakgebieden hebben we de basis gelegd voor dit boek. Grote theorieën van onder anderen Marx, Durkheim en Weber hebben we hierbij in ons achterhoofd gehouden. Maar ons doel was niet om dat dunnetjes over te doen. Wat dan wel?

Wat we studenten willen bijbrengen

Waar we behoefte aan hadden in onze onderwijswereld is een uitleg hoe sturing wordt gegeven aan onze samenleving. Hoe wordt een brug geslagen tussen rechten die burgers hebben en voorzieningen die de overheid treft om invulling te geven aan die rechten? Om in die behoefte te voorzien willen we dit boek als inleiding gebruiken voor beginnende studenten. Ook professionals die hierin geïnteresseerd zijn, kunnen er hun voordeel mee doen. We geven met dit boek een snapshot van de staat van de maatschappij waarin we nu leven. Het geeft een introductie in de inrichting van het recht en in maatschappelijke thema's die het recht raken. Het heeft in bredere zin een juridische insteek zonder de positie van burgers uit het oog te verliezen. Met dit inzicht willen we studenten en andere lezers enthousiasmeren voor maatschappelijke betrokkenheid. Rechten zijn er immers om een zo goed mogelijke leefwereld te creëren.

Wat studenten en (aankomende) professionals aan dit boek hebben

Zodra je in een samenleving leeft, beïnvloeden het recht en het gedrag van andere burgers – in meer of mindere mate – jouw leven. Er bestaat een grote kans dat je in een bijbaan, tijdens de stage of op het werk dilemma's gaat tegenkomen die soms voortkomen uit het spanningsveld tussen gebeurtenissen in de samenleving en het recht. Ook zit het erin dat je (later) het gezicht bent (wordt) van de overheid en/of in andere gevallen lijnrecht tegenover de overheid komt te staan. Die herkenning van dat spanningsveld alleen al kan je weerbaarder maken in moeilijke situaties.

We geven een schets van het rechtssysteem en koppelen wetten aan maatschappelijke thema's rondom sociale ongelijkheid, armoede en

de toegankelijkheid tot het recht. Op die manier willen we de verbinding leggen tussen wetten, organisaties die die wetten uitvoeren, en de maatschappelijke context waarin dat plaatsvindt.

Voor beginnende studenten geeft de schets van het beroepenveld een indruk van de organisaties waar ze later stage zouden kunnen lopen. Ze kunnen al een eerste scan maken of de taken van die organisaties hun goed liggen.

Hoe we helpen inzicht te krijgen

Ons uitgangspunt is laagdrempelig en toegankelijk schrijven. We hebben rekening gehouden met de woordkeuze en zinsbouw. Met de gebruikte illustraties zoeken we naar aansluiting bij de belevingswereld van beginnende studenten en andere lezers.

We wilden deze publicatie behapbaar houden. Dit betekent dat we ons beperken en niet uitputtend kunnen zijn. Dat neemt uiteraard niet weg dat we de nieuwsgierigheid willen aanwakkeren. Zoek vooral publicaties op die verdiepend zijn en bijt je erin vast. Er is zoveel moois te ontdekken over onze wereld.

We beginnen elk hoofdstuk met een beschrijvende situatie. Daarin komen scenario's aan bod die iedereen kunnen overkomen. Jou, mij, een naaste, een kennis. We laten sociologische theorieën achterwege en gaan ervan uit dat je je later in je studie of als professional daarin verdiept. Tussen de scenario's wordt de inhoud behandeld. De juridische insteek is verweven met de inhoud door middel van voorbeelden en illustrerende casuïstiek.

Waar we nu niet aan toekomen

Om de hoofdstukken behapbaar te houden hebben we veel van onze lijst geschrapt en last gehad van *killing your darlings*. Een paar thema's hebben we achterwege gelaten, waaronder cultuur en socialisatie (waarden, normen, rollen en dergelijke), rechtvaardigheid (behandelen we wel, maar in relatie tot toegankelijkheid van het recht), macht en afhankelijkheid, en vertrouwen in de rechtspraak en ethische dilemma's (in het werkveld).

Voortborduren op wat je al weet

Als je aan dit boek begint, is de kans groot dat je al (veel) voorkennis hebt over de samenleving. Wellicht heb je in een vooropleiding een vak als maatschappijkunde, maatschappijleer of loopbaan en burgerschap gevolgd. Je bent dan hopelijk bekend met thema's als democratie, vrijheid van meningsuiting en tolerantie. Doe er je voordeel mee om aanknopings-

punten te zoeken met de thema's in dit boek. Voorkennis maakt het je wat makkelijker om de leerstof die voor je ligt tot je te nemen.

Hoe dit boek maximaal te benutten

Gebruik je dit boek om een tentamen te halen, dan kunnen de volgende stappen je daarbij helpen.

Bestudeer eerst de inhoudsopgave. Dat klinkt misschien heel vaag, maar dan ben je eigenlijk je hersenen aan het voorbereiden op wat je gaat lezen. Stel jezelf daarbij de vraag wat je verwacht te gaan lezen. Doe dat bij ieder hoofdstuk opnieuw. Je neemt de stof daarna makkelijk op. Dan lees je eerst globaal zonder te markeren of samen te vatten. Als je gelijk gaat markeren of samenvatten, geef je je brein als het ware een duw om in (hyper)focus te gaan, terwijl je met globaal lezen je brein de ruimte geeft om een frame of context te scheppen.

Maak een mindmap, zodat je de verbanden en relaties tussen de begrippen en toelichtingen gaat begrijpen. Koppel de inhoud van wat er is uitgelegd aan je eigen leefsituatie. Als je zulke verbanden herkent, komt de informatie relatief sneller in je langetermijngeheugen en kun je de leerstof uit je geheugen ophalen tijdens je tentamen.

Maak de vragen en opdrachten aan het eind van elk hoofdstuk. Sommige vragen zijn kennisvragen (als je informatie gaat stampen, kom je bij de antwoorden). Andere vragen hebben geen kant-en-klaar antwoord en zijn niet per se voor een tentamen. Met die vragen willen we je uitdagen tot een kritische reflectie. Is het waar wat hier staat? Wat zou het zwart-witte antwoord zijn geweest? Waarom is het antwoord op dit moment dan toch niet zo zwart-wit? Ga op onderzoek uit. Zo krijg je nog meer inzicht in de ontwikkeling van de samenleving en wat er in werkelijkheid gebeurt als dingen toch anders verlopen dan door de wetgever is bedacht.

Opbouw van het boek

In hoofdstuk 1 staan we stil bij de ontwikkeling van de samenleving. Aan bod komen de jagers en verzamelaars tot aan de netwerkwerksamenleving van nu. Hoofdstuk 2 geeft een helicopterview van de inrichting van het recht in ons land. De Grondwet, klassieke en sociale grondrechten en rechtsmiddelen worden hierin beschreven. Sociale ongelijkheid komt aan bod in hoofdstuk 3. Wat maakt dat we ongelijke posities hebben en hoe brengen we daar verandering in? In hoofdstuk 4 hebben we het over armoede en de vele gezichten die zij kent. Hoofdstuk 5 gaat over thema's die buiten de rand kleuren: participatie en polarisatie, en extremisme.

In hoofdstuk 6 gaan we in op deviant gedrag, normen en waarden en hoe we omgaan met anderen die niet volgens de regels en de wet handelen. Ten slotte behandelen we in hoofdstuk 7 de toegankelijkheid tot het recht. Wat maakt het recht toegankelijk en wat belemmert de toegankelijkheid?

Met deze opbouw willen we inzicht geven in het recht, wie de uitvoerende instanties zijn en in de leefwereld van de burgers.